ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИК ВА МОНОПОЛИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШ

ЎҚУВ ҚЎЛЛАНМА

I ҚИСМ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ТАЪЛИМ, ФАН ВА ИННОВАЦИЯЛАР ВАЗИРЛИГИ

САМАРҚАНД ИҚТИСОДИЁТ ВА СЕРВИС ИНСТИТУТИ

М. Қ. Пардаев, Б.И.Исроилов, З.Ю.Аминов, Ф.О.Ўроқов

ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИК ВА МОНОПОЛИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШ

Ўқув қўлланма

I ҚИСМ

САМАРҚАНД - 2025

UO‘K: 331.45(075)
И 99
KBK: 65.9(2)я73

М.Қ.Пардаев, Б.И.Исроилов, Аминов З.Ю., Ўроқов Ф.О.

Иқтисодий хавфсизлик ва монополияга қарши курашиш. Ўқув қўлланма. 1-қисм. *[Матн]:* ***ўқув қўлланма /*** *Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти – Самарқанд.: “STEP-SEL” МЧЖ. нашриёти, 2025 -338 бет.*

Тақризчилар:
Н.У.Арабов – СамДУ профессори, и.ф.д.,
А.Н.Холиқулов – СамИСИ профессори.в.б., и.ф.н.

Ўқув кўрсатмада иқтисодий хавфсизлик ва монополияга қарши курашиш йўлларининг илмий-назарий ва амалий жиҳатлари қараб чиқилган. Ушбу ишда иқтисодий хавфсизликнинг ҳолатини баҳолаш, уни ифодаловчи кўрсаткичлар ва уларни аниқлаш йўлларига катта аҳамият берилган. Иқтисодий хавфсизликнинг турлари ва тавсифи назарий жиҳатдан очиб берилган. Ишда иқтисодий хавфсизлик билан монополиянинг ўзарор боғлиқлигига алоҳида аҳамият берилган. Монополия ва унга қарши кураш чораларига ҳам алоҳида аҳамият берилган. Барча масалаларнинг амалий маълумотларни қўллаган ҳолда ёритилганлиги унинг ўқув жараёни учун амалий аҳамиятини ҳам оширади.

Мазкур қўлланма олий ўқув юртлари талабалари, магистрлар, профессор-ўқитувчиларга мўлжалланган. Ундан бевосита молиявий иқтисодий хавфсизлик ва монополияга қарши курашиш масалалари билан қизиқадиган мутахассислар ҳам фойдаланишлари мумкин.

Ўқув қўлланма институт Кенгашининг 2024-йил 30-январдаги мажлисда муҳокама қилинган ва нашрга тавсия этилган. (6-сонли мажлис баёни).

ISBN: 978-9910-648-09-0

© М.Қ.Пардаев ва б., СамИСИ. 2025 й.
©“STEP-SEL” МЧЖ. нашриёти. 2025 й.

МАВЗУЛАР РЕЖАСИ

Кириш 7

I БОБ. ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИК ВА МОНОПОЛИЯГА ҚАРШИ КУРАШ ФАНИНИНГ ОБЪЕКТИВ ЗАРУРЛИГИ, МАҚСАДИ, ПРЕДМЕТИ, ВАЗИФАЛАРИ ВА ТАРКИБИЙ ТУЗИЛИШИНИНГ НАЗАРИЙ МАСАЛАЛАРИ 11

1.1. Иқтисодий хавфсизлик ва монополияга қарши кураш фанинг объектив зарурлиги 11

1.2. Иқтисодий хавфсизлик ва монополияга қарши кураш фанининг мақсади ва вазифалари 15

1.3. Иқтисодий хавфсизлик ва монополияга қарши кураш фанининг предмети, объекти ва таркибий тузилишининг назарий масалалари 24

САВОЛЛАР 30

ТЕСТЛАР 31

II БОБ. ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИК ВА МОНОПОЛИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШ БИЛАН БОҒЛИҚ ТУШУНЧАЛАРНИНГ НАЗАРИЙ МАСАЛАЛАРИ 34

2.1. Умумий хавфсизлик ва уларнинг турлари.....34

2.2. Иқтисодий хавфлилик, хавфсизлик ва уларнинг назарий масалалари 36

2.3. Корхоналар иқтисодий хавфсизлигининг турлари 38

2.4. Иқтисодий хавфсизликнинг алоҳида турлари ва уларнинг назарий масалалари.....43

2.5. Монополияга қарши кураш ва унинг объектив зарурлиги 46

ТЕСТЛАР 52

III БОБ. ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ ВА МОНОПОЛИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШ ЖАРАЁНИДА МАВЖУД МУАММОЛАР ВА УЛАРНИНГ ЕЧИМЛАРИ.... 55

3.1. Глобал инқироз шароитида корхоналар иқтисодий хавфсизлигини таъминлаш муаммолари ва улар ечимининг асосий йўналишлари.....55

САВОЛЛАР 68

ТЕСТЛАР 68

IV БОБ. ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАРДА ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИКНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ АСОСИЙ ТАМОЙИЛЛАРИ ВА ТАДБИРЛАРИ 73
САВОЛЛАР 82
ТЕСТЛАР 83
V БОБ. ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАРДА ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИКНИНГ ҲОЛАТИНИ БАҲОЛАШДА ҚЎЛЛАНИЛАДИГАН КЎРСАТКИЧЛАР ВА УЛАРНИ БАҲОЛАШ ЙЎЛЛАРИ 86
САВОЛЛАР 102
ТЕСТЛАР 103
VI БОБ. ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАРДА ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ БИЛАН БОҒЛИҚ ХАРАЖАТЛАР ВА УЛАРНИ АНИҚЛАШ ЙЎЛЛАРИ 105
6.1. Хизмат кўрсатувчи корхоналарнинг иқтисодий хавфсизлик чегараси ва уни мустаҳкамлашнинг асосий йўналишлари 105
6.2. Корхоналар иқтисодий хавфсизлигини таъминлаш билан боғлиқ харажатлар самарадорлиги ва уларни ифодаловчи кўрсаткичларни аниқлаш йўллари.....120
6.3. Корхоналар иқтисодий хавфсизлигига кетадиган харажатлар самарадорлигига таъсир этувчи омилларни аниқлаш ва таҳлил қилиш йўллари.....130
САВОЛЛАР 144
ТЕСТЛАР 145
VII БОБ. ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАРДА ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИКНИ ТАЪМИНЛАШДА СОЛИҚ МЕХАНИЗМИНИНГ РОЛИ ВА АҲАМИЯТИ 148
7.1. Солиқ механизмининг корхоналар иқтисодий хавфсизлигини таъминлашдаги роли ва аҳамияти 148
7.2. Солиқ маъмурчилигида рақамли технологиялар ва уларнинг иқтисодий хавфсизлик масалаларига таъсири 161
7.3. Камерал текширувларнинг корхоналар иқтисодий хавфсизлигига таъсири даражаси 167
САВОЛЛАР 181

ТЕСТЛАР 182
VIII БОБ. ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАРДА ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИКНИ ТАЪМИНЛАШДА РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ УНИНГ РОЛИ ВА АҲАМИЯТИ 185
8.1. Хўжалик юритувчи субъектларда иқтисодий хавфсизликни таъминлашда рақамли иқтисодиётга ўтишнинг объектив зарурлиги 185
8.2. Хўжалик юритувчи субъектларда иқтисодий хавфсизликни таъминлашда рақамли иқтисодиётнинг мақсади ва уни ривожлантиришнинг асосий йўналишлари 190
8.3. Хўжалик юритувчи субъектларда иқтисодий хавфсизликни таъминлашда рақамли иқтисодиётнинг яширин иқтисодиётни бартараф қилишдаги роли ва аҳамияти 202
8.4. Хўжалик юритувчи субъектларда иқтисодий хавфсизликни таъминлашда рақамли иқтисодиётнинг айрим йўналишлари ва уларни таҳлил қилиш муаммолари.....208
8.5. Хўжалик юритувчи субъектларда иқтисодий хавфсизликни таъминлашда рақамли иқтисодиётнинг валютани тартибга солишдаги имкониятлари.....215
САВОЛЛАР 221
ТЕСТЛАР 222
IX БОБ. ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАРДА ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИКНИ ТАЪМИНЛАШДА ТИЖОРАТ СИРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИШ МЕХАНИЗМЛАРИ 226
9.1. Корхонанинг тижорат сири ва унинг иқтисодий хавфсизликни таъминлашдаги роли.....226
9.2. Эркин рақобат шароитида корхоналар тижорат сирини ҳимоя қилиш механизми.....229
9.3. Рақобатчилар тўғрисида ахборот олиш услублари ва уларнинг корхоналар иқтисодий хавфсизлигига таъсири 231
САВОЛЛАР 238
ТЕСТЛАР 238

X БОБ. КОРХОНАЛАР ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШДА РАҚОБАТЧИЛАР ТЎҒРИСИДА АХБОРОТ ОЛИШ УСЛУБЛАРИ ВА УЛАРНИНГ ХАВФСИЗЛИКГА ТАЪСИРИНИ БАҲОЛАШ ИМКОНИЯТЛАРИ 241
САВОЛЛАР 252
ТЕСТЛАР 253
XI БОБ. ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИК ТИЗИМИДА ИНСОН ВА ОИЛА ХЎЖАЛИКЛАРИ ХАВФСИЗЛИГИ ҲАМДА УЛАПРНИНГ ЎЗАРО БОҒЛИҚЛИКЛАРИ 255
11.1. Инсон хавфсизлиги тушунчаси ва унинг турлари 255
11.2. Инсоннинг иқтисодий ва ижтимоий хавфсизлиги 260
11.3. Инсон иқтисодий хавфсизлигини таъминлашнинг асосий йўналишлари.....264
11.4. Инсон иқтисодий хавфсизлигига ишчи кучи сифатининг таъсири 273
11.5. Инсон саломатлиги ва интеллектуал салоҳияти, унинг иқтисодий хавфсизлигининг асосий омили.....281
11.6. Оилага кўрсатиладиган хизматлар хавфсизлигини таъминлаш йўлларининг назарий масалалари.....288
11.7. Оила хўжалигида меҳнат хавфсизлигини таъминлаш масалалари 302
11.8. Оила хўжалигига хизмат кўрсатиш жараёнида ёнғин хавфсизлигини таъминлаш масалалари 308
САВОЛЛАР 313
ТЕСТЛАР 313
XII БОБ. ИҚТИСОДИЙ БЕҚАРОРЛИК ҲОЛАТЛАРИНИНГ ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИККА ТАЪСИРИ ВА УЛАРНИ БАРТАРАФ ҚИЛИШДА ХАВФСИЗЛИК ХИЗМАТИ ХОДИМЛАРИНИНГ ЎРНИ..... 316
12.1. Хизмат кўрсатувчи корхонада орқали иқтисодий хавфсизликни баҳолаш йўллари 316
САВОЛЛАР 332
ТЕСТЛАР 333

М. Қ. Пардаев, Б.И.Исроилов, З.Ю.Аминов,
Ф.О.Ўроқов

ИҚТИСОДИЙ ХАВФСИЗЛИК ВА МОНОПОЛИЯГА ҚАРШИ КУРАШИШ

Ўқув қўлланма

I ҚИСМ

Муҳаррир: З.Н. Бободустов
Мусаҳҳиҳ: М.О. Мардиева
Техник муҳаррир: Н. Эргашев

Ўқув қўлланма институт Кенгашининг 2024-йил 30-январдаги мажлисда муҳокама қилинган ва нашрга тавсия этилган. (6-сонли мажлис баёни).

“STAP-SEL” MChJ nashriyoti, Samarqand - 2025

7397

ISBN: 978-9910-648-09-0

Tasdiqnoma № 033337 (27.07.2022)
Nashrga ruxsat etildi: 21.04. 2025 y.
© “STAP-SEL” MChJ nashriyoti.

23.04.2025 yilda chop etildi.
Qog‘oz bichimi A5, 60x84 1/16, Ofset qog‘ozi.
“Times New Roman” garniturasi.
Nashr bosma tabog`i 15.75
Buyurtma № 0019A/25. Adadi 100 nusxa

Samarqand iqtisodiyot va servis institutining matbaa bo`limida chop etildi.
LICENSE № 025316.
REESTR № X-119112.
Manzil: Samarqand shahar, Shoxrux ko`chasi 60-uy.

ISBN: 978-9910-648-09-0

